

Regelgeving biologische landbouw en GLB 2023-2027

Analyse en aanbevelingen

Bionext
voor biologische zaken

Regelgeving biologische landbouw en GLB 2023-2027

Analyse en aanbevelingen

November 2024

Biohuis Pipie Smits van Oyen (bestuur)

Bionext Gerdine Kaptijn (projectleider)

Land & Co Helmer Wieringa (uitvoerder)

Colofon

Eindredactie
Bionext

Ontwerp
COCREATIE.NU

Beeldmateriaal
Foto voorpagina: Sorcha Tijmons, foto achterzijde: Hofweb.

Samenvatting van aanbevelingen

Als één van de 'GLB pilots kringlooplandbouw' van het Ministerie van LNV is het project "Biologisch in Ontwikkeling (BIO), Hoe de biologische sector en het GLB elkaar versterken" door Bionext opgepakt. Dit project leidt tot de volgende aanbevelingen, tevens als samenvatting.

1. Eisen aan biologische landbouw zijn publiekrechtelijk geregeld als samenhangend bedrijfssysteem. Dat is juridisch uniek (het is geen privaat keurmerk). Het is doelmatig om deze, voor bio (via de EU) verplichte én gecontroleerde regels leidend te laten zijn voor de (tijdelijke!) GLB-uitwerkingsregels als duidelijke vorm van EU-geregelde, duurzame landbouw.
Aanbeveling: het beste vertrekpunt voor de GLB systematiek is een vastomlijnd productiesysteem; dat geeft zekerheid aan bedrijven. Het biologisch productiesysteem biedt als door de EU vastgesteld productiesysteem deze helderheid voor natuurinclusieve landbouw (wat de GLB juist wil belonen).
2. Gedurende het project bleken aanpassingen in de GLB-uitwerking nodig, mede door inbreng vanuit Biohuis/Bionext en de landbouwpraktijk, mede via dit project. Zelfs tijdens deze eindrapportage zijn wijzigingen gepubliceerd. Het is daarom dat hier hoofdlijnen worden gerapporteerd. Aanbeveling: ruimte voor aanpassingen blijkt nuttig voor draagvlak.
3. De vrijwillige GLB in NL benoemt veel verplichtingen in de GLMC's die al via andere wet- en regelgeving (voor elke agrariër) vereist zijn, en die soms zelfs bij een ander bevoegd gezag liggen. De biologische landbouwproductie voldoet 'veldbreed' aan de GLB-insteek van verweving. Feitelijk voldoet bio aan alle gestelde GLMC's. Aanbeveling: vanuit GLMC's gezien is het aan te bevelen te benoemen dat c.q. hoe bio gecertificeerde grond voldoet. Per GLMC:
 - ✓ GLMC 1, 2, en 9 staan los van bedrijfskeuzen en zijn algemeen inventariserend (via GO), mede voor areaalnorm voor nationaal GLB budget: als norm niet wordt gehaald, is biologisch aparte positie te geven.
 - ✓ GLMC 4 en 10 geven een plus aan biodiversiteit in al verplichte bufferstrook: biologisch levert al biodiversiteit op alle bio-areaal en voldoet. Overigens: voor wetgeving dat biologisch voldoet qua bemesting in Ow/Bal-bufferstrook, ontbreekt onderbouwend onderzoek; dit zou aansluiting bij GLB vergemakkelijken.
 - ✓ GLMC 3, 5, 6 en 7 beschermen de bodem: dit is uitgangspunt én doel van biologische regelgeving. De details zijn nodig voor sturing van gangbaar en onhandige extra's voor bio. Bioregels sturen dit al beter: bio voldoet. In GLMC 7 is dit geregeld; in GLMC 6 is gesprek lopend en bij GLMC 5 (erosie) is gesprek mogelijk bij specifiek biologische voorbeelden.
 - ✓ GLMC 8 (4%): biologisch scoort areaaldekkend voldoende biodiversiteit. GLMC 8 kan plus zijn voor bio, geen nieuw basisvereiste: bio voldoet. Is per 2025 vervallen.
4. De verplichte gecombineerde opgave (GO; nodig voor uitvoeringsregels rijk) staat 'boven' de vrijwillige GLB. Aanbeveling: de codering in GO zou daarom -gelijk aanbeveling 1- meer de biologische bedrijfsvoering als vertrekpunt kunnen nemen voor grondgerelateerde gegevens. Zoals toepassing strokenteelt of gecombineerde teelt, nateelten en boslandbouw (oogstbare bomen en struiken). Dit bouwt voort op de ingezette weg van GLB voor meer 'verweving' (natuurinclusiviteit). Bevestigd met rvo is dat soms detailinfo over GO (als gevolg van alle nieuwigheid) onterecht naar GLB verwijst. (Suggesties blijven welkom, aldus rvo.)

5. GLB werkt met de hoofdingeling van landbouwareaal in grasland, bouwland en blijvende teelt, naast landschapselementen (als geen landbouwareaal) waaraan dan GLMC's of maatregelen zijn gekoppeld. Bij biologisch is deze indeling vaak meer verweven. Bovendien stimuleert de indeling geen dierenwelzijn via grondgebondenheid (weidegang, uitloop). Aanbeveling: steeds nagaan dat de verweving van de hoofdvormen ook voor bio mogelijk blijft, en dat GLB ook grondgebondenheid van veehouderij stimuleert (weidegang geiten, uitloop kippen, varkens, jong rundvee).
6. De GLB is via de hectarepremie gerelateerd aan de bedrijfsoppervlakte. De biologische sector kent veel bedrijven met weinig oppervlakte zoals tuinbouwbedrijven of veehouderijen met voer van buiten het bedrijf. Zij hebben niks aan hectarebeloning. De GLB stimuleert zo ook geen omschakeling én geen eco-maatregelen in deze productietakken. Aanbeveling: nagaan hoe alle bio-bedrijven (bio of in omschakeling) op directe wijze een basispremie kunnen krijgen.
7. De gecombineerde opgave dient mede voor de uitvoering van het mestbeleid. Het GLB stimuleert ondanks de water- en bodemdoelen van het GLB geen ecologische, op water- en bodemkwaliteit gerichte mestaanpak. Bio voldoet via de bio-regelgeving aan deze doelen. Aanbeveling: nagaan dat GLB bijdraagt aan het mestbeleid van organische (dierlijke en plantaardige) bemesting die bijdraagt aan water- en bodemdoelen.
8. Het GLB steunt productieve investeringen wat bedrijven ervaren als een loterij en als ongericht (waarom spuitdoppen steunen?). Aanbeveling: het is doelmatiger de investeringen meer selectiever te steunen, zoals koppelen aan EUdoel van 25% (omschakeling naar) bio. Een eenduidige lijn via de uitvoerende provincies wordt gemist.
Het GLB steunt via ANLb natuur op landbouwgronden aanvullend op GLMC's en eco-maatregelen met gangbare inkomstenderving als beloning. Bio produceert op alle biogronde meer natuur. Bio verbindt productie-natuur-water. Aanbeveling: biobedrijven beter faciliteren via en betrekken bij ANLb.
9. GLB ondersteunt producentenorganisaties via de zogenaamde Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) (rvo.nl). Dit loopt via product(groep)en (uien etc) terwijl de biosector te klein is voor deze productaanpak. Aanbeveling: het mogelijk maken van een Producentenorganisatie (PO) en Brancheorganisatie (BO) voor bio als geheel.

1. Inleiding

Als één van de ‘GLB pilots kringlooplandbouw’ van het Ministerie van LNV is het project “Biologisch in Ontwikkeling (BIO), Hoe de biologische sector en het GLB elkaar versterken” door Bionext opgepakt.

Het doel van dit project is om te bepalen hoe het GLB de biologische landbouw kan stimuleren in Nederland en hoe biologische boeren effectief gebruik kunnen maken van het GLB 1).

Om bovenstaande te beantwoorden zijn in het projectplan o.a. sectorgesprekken voorgesteld. Daarom is met elke sector gesproken op aparte bijeenkomsten en reactie gevraagd op per sector afgebakende teksten.

Leeswijzer. Er zijn drie hoofdstukken: over GLB en de biobedrijfsvoering (Hoofdstuk 2), over de deelsectoren (Hoofdstuk 3) en over overig GLB-instrumentarium (Hoofdstuk 4). De opzet is een ‘conclusienota’: eerst leest u cursief per paragraaf de conclusie; deze wordt erna toegelicht.

De positie van biologisch

Doel van GLB is de agrarische bedrijfsvoering te belonen voor de inzet op doelen van biodiversiteit, klimaat, water en landschap. Deze doelen zijn in de EU benoemd als goede landbouw- en milieuecondities 2) (en zijn ook los van GLB vereist). Vervolgens zijn ze vertaald in de GLB 2023 als conditionaliteiten (GLMC) en eco-maatregelen 3).

Vanuit de biosector gezien haakt de extra inzet aan bij het lange termijn doel van de biologische sector en bij de geschetste EU-ambitie van toename van biologische landbouw. De EU streeft een gestage afbouw na van betalingen aan de landbouw; het instrument GLB is dus geen blijvend c.q. beperkt sturingsinstrument.

De biologische landbouw is een gecertificeerd productie- of bedrijfssysteem dat via de EU verordening (EU) 2018/848 publiekrechtelijk in Nederlandse wetgeving is vastgelegd. Deze juridische positie van een ‘geregeld’ bedrijfs- of productiesysteem is uniek: de juridische statuut betekent dat bio is te verbinden met publiekrechtelijke wetgeving, zoals de bijzondere positie in GLB of Omgevingswet. (Het is dus geen privaatrechtelijk keurmerk en ook geen keurmerk voor een onderdeel van de productie zoals dierenwelzijn, fair trade of palmolievrij.) Die bijzondere positie is o.i. beperkt benut in Nederlandse wet- en regelgeving.

1) Afkortingen. Bio = biologisch volgens wetgeving; GLB = Gemeenschappelijk (EU) LandbouwBeleid; GLMC = Goede landbouw- en milieuecondities, EU-term; GO = gecombineerde opgave; Ow = Omgevingswet (per 2024); Ow/Bal = Ow, Besluit activiteiten leefomgeving; APN7 = Zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn, Wnb = Wet natuurbescherming (nu in Ow)

2) “Goede landbouw- en milieuecondities als bedoeld in artikel 13 van Verordening (EU) nr. 2021/2015” <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R1317>

3) GLB-regeling staat in: “Regeling van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 1 november 2022, nr. WJZ/22031065, houdende de uitvoering van het gemeenschappelijk landbouwbeleid voor wat betreft de rechtstreekse betalingen en de conditionaliteiten (Uitvoeringsregeling GLB 2023)” <https://wetten.overheid.nl/BWBR0047444/2024-01-01/0> Wijziging van de Uitvoeringsregeling GLB 2023. 3 april 2024 Staatscourant, Strct. 2024, nr. 10711. Bijgewerkte versie <https://wetten.overheid.nl/BWBR0047444/2024-04-04>

2. De GLB-landbouwgronden en biologische bedrijfsvoering

Dit hoofdstuk gaat de relatie na van de GLB-aanpak met de GLMC's in relatie tot de biologische bedrijfsvoering.

Leeswijzer: eerst staat de conclusie cursief, die erna wordt toegelicht.

2.1 Opzet GLB-landbouwareaal en de biologische bedrijfsvoering

Vanaf de aftrap van GLB 2023 als vrijwillig programma is de relatie met andere, vaak verplichte wetgeving zoals gecombineerde opgave en bufferstrook mestwetgeving, niet helder. Dit kostte veel energie.

Het GLB is vrijwillig. De basisregistratie ligt in de verplichte GO (Regeling landbouwtelling en gecombineerde opgave 2024). Direct aanhakende regelgeving van mestgift met bufferstroken zijn buiten GLB geldig en verplicht. De bufferstrook volgt uit mest- en waterbeleid (nu via Ow). De aanplant van bomen en de bescherming ervan ligt in de Omgevingswet en buiten het GLB (hoewel als eis opgenomen in EU verordening uit EU Vo 2021/2115 Bijlage III): dit laatste is in april 2024 aangepast (in GLMC 8). In mei 2024 is gepubliceerd dat GLMC 8 per 2025 helemaal is geschrapt.

De biologische landbouw kent een gemengd en flexibel grondgebruik wat in detail lastig aansluit bij GO en GLB. De GLB stimuleert niet (biologisch) dierenwelzijn door betere grondgebondenheid voor dieren en veevoer.

Landbouwareaal voor GLB-premie is de grond die gebruikt wordt als bouwland, blijvend grasland of blijvende teelt (door voor het Handelsregister agrarische bedrijven). Dit GLB-landbouwareaal samen met de aangrenzende landschapselementen (als niet-landbouw) is het areaal voor de GLB-premie. Bomen en struiken kunnen tot bepaalde omvang onderdeel zijn van grasland en bouwland; 'te veel' bomen leidt tot blijvende teelt (oogstbare bomen) of tot landschapselement.

De GLB-hectarepremie stuurt zodoende het gebruik van open gronden, en niet de 'gebouwgebonden' landbouwonderdelen van veehouderij en glastuinbouw. Ander gebruik dan bouwland, grasland of blijvende teelt (of landschapselement) valt buiten het GLB-landbouwareaal (ook al kan andere wetgeving dit tot 'agrarisch gebruik' rekenen). Dit leidt tot veel vragen hoe 'details' zoals windhaag, uitloop, strokenteelt, boslandbouw of drinkpoel in deze GLB-indeling passen.

De hoofdindeling grasland – bouwland – blijvende teelt werkt voor de GLB door in de GLMC's die specifiek voor één type grondgebruik gelden. Zoals hierna zal blijken zoekt LNV met deze driedeling ook aansluiting met regelgeving van water (bufferstroken) en mest: zie 2.2.

De GLB-aanpak beloont het bijsturen van gangbaar: er is geen stip aan de horizon voor bedrijven. De (ook juridische) EU-ambitie voor biologisch had die stip aan de horizon kunnen én moeten zijn. De GLB-intentie van 'verweving' had dan ook meer inhoud gekregen.

GLB 2023 zet een belangrijke kanteling in van scheiding uit de vorige GLB, naar verweving van natuurdoelen (en bodem, water, klimaat, landschap) in de agrarische bedrijfsvoering; d.w.z. op landbouwgronden. Veel maatregelen sturen op de negatieve effecten van gangbare productie. Er ontbreekt een richting ('stip aan de horizon') van waaruit bedrijven kunnen werken (in plaats van schade beperken). De doelen van biologische bedrijfsvoering sluiten goed aan bij de doelstelling van het GLB om de landbouw in Europa meer natuurinclusief te maken. GLB-doelen zoals een goede waterkwaliteit, vruchtbare bodem en meer biodiversiteit worden behaald door biologische boeren.

De verweving die als vanzelf uit de bioregels volgt, had deze richting -ook juridisch- kunnen zijn. Een belangrijke invulling pakt de GLB op in boslandbouw en in het meetellen van landschapselementen als landbouwareaal voor de premie.

*Dat 'bio in omschakeling' is meegenomen als 'biologisch' is een uitstekende stap in de GLB.
Deze toevoeging had ook bij investeringsregelingen extra stimulans kunnen zijn (zie ook 4.3).*

Het GLB ziet binnen het begrip biologisch ook die percelen die via GO en Skal zijn geregistreerd als biologisch in omschakeling'. Dit sluit heel goed aan bij de EU-ambitie van groei van biologische landbouw. Bij de investeringsregelingen van GLB is dit niet opgepakt, zie 4.3.

Landbouwareaal

We schrijven 'GLB-landbouwareaal' en 'GLB-landbouwgronden' omdat andere wet- en regelgeving andere begrippen en invullingen kan én mag hanteren voor landbouwgrond en agrarisch bedrijf zoals belastingregels (o.a. NSW, Woz), Omgevingswet, andere subsidies, Handelsregister, kadaster en pacht. GLB kent geen begrip 'agrarisch bedrijf' (idem GO: enige eis: ingeschreven bij KvK met landbouw als hoofdactiviteit); andere wetgeving kan -strenger dan deze vrijblijvende eis van KvK; het wordt niet getoetst- benoemen wanneer ten dienste van dat wetsdomein sprake is van agrarische bedrijfsvoering of 'landbouw' zoals pacht en omgevingsplan.

2.2 De GLMC's en de biologische bedrijfsvoering

Biologische landbouw voldoet in de basis aan de GLB-doelen en het is een strijdig signaal dat er extra doelen op biologische productie worden gelegd via GLMC's in GLB.

De 'conditionaliteiten' (basisvoorwaarden) zijn voorwaarden waaraan je moet voldoen om bij de GLB-premie in te stappen, ongeacht biologisch of gangbaar. Die conditionaliteiten zijn benoemd met de term GLMC: Goede landbouw- en milieuconditie. Het zijn 10 eisen die terugkomen als GLMC 1 t/m GLMC 10. De GLMC's staan in de regelgeving in "Bijlage 4 bij artikel 32 onderdeel B" van het GLB want -zo zegt die tekst- het is al geregeld in de "Goede landbouw- en milieucondities als bedoeld in artikel 13 van Verordening (EU) nr. 2021/2015" (entreezin bijlage 4). Het is dus van belang te weten dat die GLMC's ook buiten de GLB een rol spelen als richting voor EU-maatregelen.

In de vorige GLB betekende biologisch dat je voldeed aan de hoogste hectaretoeslag. Nu de GLMC's ook voor biologische bedrijven gelden als extra instapeis, wordt de indruk gegeven dat biologisch niet voldoende voldoet aan de water-, bodem-, biodiversiteits- klimaat- en landschapsdoelen (dit zijn de doelen waar de GLMC's aan zijn gekoppeld). Hiermee wordt eerder onduidelijkheid dan duidelijkheid aan agrarische bedrijven meegegeven.

*De biologische landbouwproductie voldoet 'veldbreed' aan de GLB-insteek van verweving.
Feitelijk voldoet bio aan alle gestelde GLMC's.*

Per GLMC:

- ✓ GLMC 1, 2, en 9 staan los van bedrijfskeuzen en zijn algemeen inventariserend (via GO), mede voor areaalnorm voor nationaal GLB budget: als de norm niet wordt gehaald, is biologisch aparte positie te geven.

- ✓ GLMC 4 en 10 geven een plus aan biodiversiteit in al verplichte bufferstrook: biologisch levert al biodiversiteit op alle bio-areaal en voldoet. Overigens: voor wetgeving ontbreekt onderbouwend onderzoek dat biologisch voldoet qua bemesting in Ow/Bal-bufferstrook; dit zou aansluiting bij GLB vergemakkelijken.
- ✓ GLMC 3, 5, 6 en 7 beschermen de bodem: dit is uitgangspunt én doel van biologische regelgeving. De details zijn nodig voor sturing van gangbaar en onhandige extra's voor bio. Bioregels sturen dit al beter: bio voldoet. In GLMC 7 is positie van bio geregeld; in GLMC 6 is gesprek lopend en bij GLMC 5 (erosie) is gesprek mogelijk bij specifiek biologische voorbeelden.
- ✓ GLMC 8 (4%): biologisch scoort areaaldekkend voldoende biodiversiteit. GLMC 8 kan plus zijn voor bio, geen nieuw basisvereiste: bio voldoet. Is per 2025 vervallen.

Er zijn 10 basisvoorwaarden benoemd voor de GLB-basispremie. In de tabel is vermeld waar dit doorwerkt in biologisch (of in omschakeling) grasland, bouwland of blijvende teelt.

	Grasland	Bouwland	Blijvende teelt	Hoofddoel GLB ¹⁾
GLMC 1 Instandhouding van blijvend grasland	Algemeen doel NL.	Nvt	Nvt	Klimaat
GLMC 2 Bescherming van veengebieden	Bescherming waterpeil in specifiek begrensde veengebieden uit bijlage 1 bij het Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet, nu Ow			Klimaat
GLMC 3 Verbod verbranden van gewasresten na oogst	Nvt	Slechts voor bouwland. Bio voldoet hieraan.	Nvt	Klimaat
GLMC 4 Aanleg van bufferstroken langs waterlopen Zie ook GLMC 10	Basis is de verplichte bufferstrook Ow/Bal en APN7 (water en mestregels). Strikte relatie mestplaatsingsruimte. GLMC 4 eist een plus op deze verplichting van niet oogstbaar ivm biodiversiteit.			Water
GLMC 5 Bodembewerkingsbeheer	In erosiegevoelige gebieden = Zuid-Limburg.			Bodem
GLMC 6 Minimale bodembedekking	Extra regels	Inzaai na oogst vereist, veel details. Geen eis in bioregels.	extra	Bodem
GLMC 7 Gewasrotatie op bouwland	Nvt	Idem bioregels. Bio voldoet aan GLB.	Nvt	Bodem
GLMC 8 Minimumaandeel niet-productieve grond VERVALLEN per 2025 In 2024 onder derogatie	Behoud en snoeiverbod?	Aandeel = 4%: geldt specifiek voor bouwlanden plus 'landschapselementen'. Combi met GLMC4. Geen eis in bioregels. 'landschapselementen'. Combi met GLMC4. Geen eis in bioregels.	Nvt	Biodiversiteit en landschap
GLMC 9 Verbod omzetten en ploegen ecologisch kwetsbaar blijvend grasland en andere gebieden en omzetverplichting	In aangewezen gebieden.	Nvt	Nvt	Biodiversiteit en landschap
GLMC 10 Aanleg van bufferstroken langs droge sloten	Idem verplichting Ow/Bal.			Water

1) Doelen genoemd in Uitvoeringsregeling GLB 2023 in 'Bijlage 4 bij artikel 32, onderdeel B'.

Het valt op dat GLMC 1, 2 en 9 inventariserend lijken te zijn bedoeld; het zijn reeds aangewezen maatregelen waar de bedrijven geen invloed op hebben of geen keuze in kunnen maken. Zo is het areaal blijvend grasland een nationale doelstelling die meespeelt in het EU-budget en bij onvoldoende areaal leidt tot korting op de basispremie. Voor GLMC 1 is areaal gebaseerd op een norm blijvend grasland op nationale schaal, gepeild in 2018. Het is onduidelijk waarom dit in GLB is meegenomen: er is geen extra GLB-inzet van de bedrijven gevraagd anders dan te verklaren dat het blijvend grasland is in de GLB-periode. Aanbeveling: mocht de landelijke norm niet worden behaald, dan is er een argument om biologische landbouw een voorkeurspositie te geven in die zin dat gangbare percelen eerder moeten worden omgezet dan biologische.

De GLMC's 3, 5, 6 en 7 dienen bodemdoelen. Bodemvruchtbaarheid is de basis voor biologische landbouw. De eisen zijn op dit punt dan ook duidelijk geregeld in de biologische landbouw. Het is onduidelijk waarom er een extra interpretatie van goede bio-bodemregels nodig is gebleken. Biologisch voldoet vanuit goede leidende principes. Bio is al uitgezonderd van GLMC 7, en ook GLMC 6 (bodembedekking) wordt heronderhandeld met Brussel (mei 2024: kleigronden niet per 1 augustus 2024). GLMC 5 (erosie) is van toepassing op een klein deel van Nederland – Zuid-Limburg. Zeer specifieke voorbeelden kunnen helpen de bio-uitzondering vorm te laten geven (actie Biohuis/Bionext). GLMC 4 en 10 gaan over de al via de Omgevingswet verplichte bufferstrook. In 2023 bleek extra aanscherping nodig voor de water/mestdoelen van de tot dan toe verplichte 'teeltvrije zone' langs watervoerende sloten. Omdat Nederland de waterdoelen KRW niet haalde, was deze aanscherping nodig. In het GLB is nu de verplichte bufferstrook nog verder aangescherpt met biodiversiteit. Dit heeft grote verwarring gegeven maar nu is aanpak en verschil met GLB helder. Voor biologische landbouw is het lastig dat in de verplichte bufferstrook geen vrijstelling is opgenomen voor bemesting (wel voor bestrijdingsmiddelen). Met de 'plus' als GLB-bufferstrook bleek ook 'oogsten' verboden ten gunste van biodiversiteit. Het winnen van maaisel voor compost bleek wel te passen, maar het mag geen veevoer zijn. Omdat biologische landbouw 'veldbreed' werkt aan biodiversiteit is het lastig te begrijpen dat biologisch niet automatisch voldoet. In Ow/Bal is geen uitzonderring voor biologische landbouw bij de mestregels opgenomen. Onderbouwend onderzoek ontbreekt nu, mede bij een bedrijfsvoering volgens de huidige mestregels in combinatie met de biologische mestregels.

GLMC 8 gaat over 4% niet-productief bouwland, uitsluitend bouwland, met detailregels rond meetellen bufferstrook of nieuwe aanplant. Voor biologische bedrijven én vanuit de nieuwe strategie om verweving te stimuleren, komt deze GLMC 'ouderwets' over. Hoe dit ook zij en los van details: biologisch werkt veldbreed aan biodiversiteit en integreert natuur- of extensieve stroken meer in de gehele bedrijfsvoering dan gangbaar. Deze braakregeling is vanuit biologisch gezichtspunt een straf voor de al veldbrede extensievere opzet. 4% is nodig bij landbouw zonder natuur, niet bij biologisch. GLMC 8 kan plus zijn voor bio, geen nieuw basisvereiste: bio voldoet.

Bij GLMC was in de regeling punt 8 en 9 vermeld voor 'behoud landschapselementen' en 'snoeiverbod' wat een gevolg is van de verordening EU Vo 2021/2115 Bijlage III; dit is na o.a. dit project aangepast omdat Omgevingswet per 2024 dit in het Besluit activiteiten leefomgeving regelt. De GLMC 8 is op het laatst toch geschrapt per 2025.

2.3 Specifieke vragen biosector tijdens het project

Tijdens het project zijn door biologische bedrijven vele onderwerpen aan de orde gesteld, vooral over het samenspel GO en GLB-GLMC's én samenspel met andere wetgeving. Dit zijn:

- a. inzet nieuwe bomen en struiken; agroforestry; met in het bijzonder:
- b. hoe windhaag bij fruitteelt;
- c. begroeide uitloop bij pluimvee.

Alle gewascode met toekenning GLB en mest in [Tabel Gewassen en GLB 2024: Tabel Gewassen en GLB 2024 \(22 mei 2024\)](#) en [Excel document | 187.11 KB](#)

a. Inzet nieuwe bomen en struiken; agroforestry

Bomen en struiken dragen bij aan agroecologische bedrijfsvoering en zijn behoudens uitloop pluimvee niet verplicht voor biologisch. Of aanplant is toegestaan volgt uit het omgevingsplan. GO en GLB hanteren eigen criteria zoals productief voor voedsel en maximum van 100 bomen/ha voor gewascode, waaruit mestruimte en categorie GLB-landbouwgrond volgt.

In de GLB is de ambitie om bomen en struiken in te zetten voor een meer agroecologische bedrijfsvoering opgepakt, o.a. met de term agroforestry en door bepaalde landschapselementen te tellen bij GLB-landbouwareaal. Rvo: "Agroforestry is een teeltmethode waarmee u bomen en struiken combineert met akkerbouw, veeteelt en/of groenteteelt op hetzelfde perceel. Er mogen 100 bomen per hectare op bouw- en grasland staan. Landschapselementen tellen mee voor de basispremie." Hiermee worden bomen meer dan voorheen, onderdeel van GLB-landbouwgrond, met overigens verschillen in mestplaatsingsruimte.

Het verweven van bomen en struiken met productie sluit aan bij de biologische productie; begroeiing is in de bioregels uitsluitend verplicht bij uitloop pluimvee. (Demeter vereist aandeel 'natuur').

(1) Een eerste criterium is het **aantal 100 bomen/ha**. Tot 100 bomen per hectare bepaalt het hoofdgewas de gewascode en dus of er sprake is van mestruimte en van GLB-landbouwgrond. (Het is niet logisch dat rvo deze informatie onder GLB-info benoemt en niet bij GO; dit is gemeld.) Het criterium van 100 bomen is uitsluitend voor GO en GLB; het getal heeft geen relatie met wel of niet herplantplicht (Bal, Afd. 11.3 met criteria o.a. in art.11.111).

(2) Een tweede criterium voor de juiste indeling onder 'landbouwgrond' of 'landschap' is de oogstbaarheid van bomen en struiken, met andere woorden: is het doel beschutting of vergroening e.d. of is het hoofddoel de landbouwkundige winning van vruchten, noten, bladeren, wortels, veevoer et cetera. De biosector zet bomen en struiken altijd al in als deel van het ecosysteem. Op dit punt kiest GO met GLB voor de term **productieve bomen**: bomen die voedsel voor mensen opleveren. Die term sluit aan bij de criteria voor wel of geen herplantplicht in Ow (maar die relatie wordt niet vermeld). Windhagen en voederbomen zijn voor GO en GLB niet-productieve bomen aldus rvo-website en ze zijn dus altijd GLB- 'landschapselementen'. De herplantregels maken ongeveer dit onderscheid ook voor houtopstanden (geen herplant voor "bomen en struiken die specifiek voor het oogsten van fruit, noten of vruchten worden geteeld" en "houtopstanden die windschermen om boomgaarden vormen"(art 11.111 Bal).); Bomen en struiken die eerder als 'landschapselement' in GO zijn geregistreerd, blijven een landschapselement.

Waar mogen bomen?

De afweging op welk perceel de (agrarische of landschappelijke) bomen zijn gewenst, ligt in het gemeentelijke omgevingsplan (Ow) met via Omgevingsloket de kap- en herplantvereisten (toets provincie; voorheen Wnb). Bij pacht speelt de instemming van de verpachter want 'onomkeerbaar gebruik'. De gewenste verweving van bomen met de agrarische bedrijfsvoering ligt niet in de eerste plaats bij het GLB zoals nu de indruk kan zijn. De infopagina's van GO en GLB vermelden niet de relatie met andere, voor aanplant meer bepalende wet- en regelgeving (vermelding door overheid is vereist volgens art 3.20 Awb).

Bronnen naast rvo. Het Agroforestry Network Nederland werkt aan info over verwerking in regelgeving zoals GLB, via ook aparte, met LNV verbonden Taskforce Wet- en Regelgeving <https://www.agroforestrynetwork.nl/kennisbank/wet-en-regelgeving#4>.

De provincie Noord-Brabant heeft in omgevingsverordening agroforestry apart geregeld o.a. geen herplantplicht (Omgevingsverordening Noord-Brabant (ruimtelijkeplannen.nl) Artikel 2.93): dit geeft duidelijkheid en rust. Ook windhaag en uitloop pluimvee (zie hierna) vallen hier onder agroforestry. Omgevingswet via <https://iplo.nl/regelgeving/omgevingswet/geconsolideerde-teksten-omgevingswet/>

b. Windhagen

Windhagen rond percelen fruitteelt (blijvende teelt) zijn als niet-productieve bomen voor GO en GLB landschapselementen: wel areaal GLB-premie, geen mest, past in bufferstrook. Als onderdeel van boomgaard zit windhaag in regels omgevingsplan, en geldt er geen herplantplicht.

Windhagen bestaan uit niet oogstbare hagen van bomen rond -meestal- fruitteelt. Ze zijn voor GO en GLB een landschapselement (code 2618). Het areaal windhaag telt mee in de hectares voor de GLB-basispremie als aangrenzend landschapselement. Er wordt geen mestplaatsingsruimte toegekend over grond die niet landbouwkundig in gebruik is: dit is van toepassing op de windhagen.

Voor GLMC 4 (GLB-bufferstrook binnen blijvende teelt: andere breedtes) is de voorwaarde dat er geen gebruik wordt gemaakt van gewasbeschermingsmiddelen en mest in de bufferstrook. In de bufferstrook mag een landschapselement, hier windhaag, aanwezig zijn.

Mogen er dan biokippen (ecologische inzet in boomgaard) in de windhaag/GLB-bufferstrook lopen vanwege verbod mest? Ja, want kippen tellen niet als weidevee in de mestregels noch in Ow/Bal.

Discussie. Bestaat een windhaag om een boomgaard of voedselbos uit productieve bomen, dan wordt deze gerekend bij de boomgaard resp. voedselbos ofwel bij de blijvende teelt, en wordt deze niet met aparte gewascode geadministreerd, dan is er wel weer mestruimte, strikt genomen. Zie ook Bijlage Bufferstrook en wetgeving.

Alertheid: elke wet-of regelgeving kent eigen definities.

Neem het begrip windhaag dat terugkomt als term in Besluit activiteiten leefomgeving, bij bestrijdingsmiddelen (ook voor bio); deze omschrijving geldt uitsluitend daar:

Besluit activiteiten leefomgeving Artikel 4.723a (toepassingsbereik)

1. Deze paragraaf is van toepassing op het gebruiken van gewasbeschermingsmiddelen of meststoffen op braakliggende landbouwgronden of bij het telen van gewassen in de openlucht.
2. Voor de toepassing van deze paragraaf wordt in uiterwaarden en (...).
3. In deze paragraaf wordt verstaan onder:
 - a. windhaag: barrière van bomen of struiken bedoeld om het verwaaien van spuitvloeistof bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen of bladmeststoffen buiten de locatie waarop de activiteit wordt verricht te beperken; (...)

c. Uitloop pluimvee

Voor GO en GLB valt begroeide uitloop voor pluimvee onder de gewascode van het 'hoofdgewas' tot 100 bomen/hectare. Dan ook geen herplantplicht (Ow). Gemeenten zien begroeide uitloop vanwege onkunde regelmatig als 'bos'.

Voor pluimveehouderijen speelt de vraag of en zo ja hoe de administratie in GO moet voor het -vanuit bioregels verplichte- begroeide uitloopgebied voor dieren direct uit de stal en van open overdekte uitloopgebieden zijnde een veranda of wintergarten.

Begroeid uitloopgebied. Uitloopgebied als hoofdgebruik van een verder onbebouwd perceel kent geen code voor GO: de code volgt het basisgebruik als grasland, bomenperceel e.d. Het basisgebruik moet tot de juiste code leiden, zoals:

- Wilgenplantage of wilgenhakhout (is landbouwgrond voor GLB) in combinatie met een kippenuitloop, code 795 of 794 (omlooptijd wilg). Past in bioregels uitloop.
- Grasland met begroeiing tot max 100 'bomen' per hectare: codes 265 (blijvend grasland), 266 (tijdelijk grasland) of 331 'Grasland, natuurlijk. Met landbouwactiviteiten'.
- Uitloop deels/tijdelijk in mais volgt gewascode mais 259 (of 2032 mais, energie).
- Bos (zonder herplantplicht) als uitloopgebied: gewascode 863.

Begroeid uitloopgebied, geen veranda zijnde, valt via deze codes onder GLB-landbouwgrond of ingeval bij bos als niet-landbouwgrond voor GLB.

De toets of herplant is vereist, gebeurt op moment van voorgenomen kap (Ow). GS van de provincie kan vooraf ontheffing verlenen dat voor de voorgestelde aanplant geen herplant nodig is.

Bomen en struiken in uitloopgebied mogen voor GO en GLB tot 100 bomen/ha niet 'oogstbaar' zijn zoals voederbomen/struiken, houtopbrengst, noten en vruchten (geen eisen of beperkingen vanuit bioregels in NL). (In GLB is productief de term en dat is omschreven als bomen voor voedsel van de mens.)

Veranda of wintergarten

Veranda's (wintergarten) zijn voor bioregels noch binnenruimte noch uitloop (vanaf jaar 2021?). (Tot dat jaar werd de veranda gerekend tot de stalruimte ivm aantal dieren/m² etc.) Voor GO en voor bioregels geldt de notatie/code voor erf.

Bestemming bos?

Enkele bedrijven melden dat gemeenten begroeide uitloop zonder overleg bestemmen tot 'bos' of landschapselement (wat weer ander begrip is dan dit woord in GO). Wellicht is af te spreken via provinciale omgevingsverordening dat er sprake is van agrarische bestemming (Ow: functie) tot het aantal bomen van 100/ha (tot 2023 was dit 50/ha). Overigens is de term bestemming met de Ow verlaten; nu: functie van de locatie/perceel.

Dubbeldoel bomen in uitloop

De EU verordening voor handelsnormen voor eieren stelt: "Het uitloopterrein is grotendeels begroeid en wordt niet gebruikt voor andere doeleinden, behalve als boomgaard, bosterrein en grasland, voor zover dit gebruik door de bevoegde autoriteiten is toegestaan." Dit leidde tot een verbod op dubbeldoelgebruik van de bomen voor gangbare eieren terwijl dit in/binnen Nederland. Al was toegestaan voor biologisch. In oktober 2022 is het dubbeldoelgebruik van bomen bij eieren toch toegestaan in combinatie met boomgaarden en 'bosland', aldus de namens rvo controlerende Stichting Controle Orgaan Kwaliteits Zaken (COKZ). Bio-handelsregels Duitsland eisen wel niet-oogstbaarheid van bomen, aldus "over 'kontrollierte alternative Tierhaltungsformen'; bron: KAT-handleiding leghennenbedrijven, 2019).

www.agroforestrynetwerk.nl/kennisbank/wet-en-regelgeving

www.eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:02008R0589-20171125&from=EN

www.pluimveeweb.nl/artikel/576678-Inv-staat-dubbeldoelgebruik-uitloop-pluimvee-toe/

3. GLB-premie in de bio deelsectoren

In dit hoofdstuk worden per deelsector de kansen en vragen van GLB premiebetalen nagegaan. Dit speelt op bedrijfsniveau. Andere GLB-instrumenten rond markt en innovatie, volgen in hoofdstuk 4 (per deelsector: 4.3). Leeswijzer: eerst staat de conclusie cursief, die erna wordt toegelicht.

3.1 Akkerbouw en tuinbouw

Akkerbouwbedrijven ontvangen redelijk makkelijk veel GLB-premie, zowel bio als gangbaar. De premie is geen extra stimulans om bio te worden. Dat 'in omschakeling' ook telt als goud, is een waardevol signaal. GO en daarmee GLB sluiten te weinig aan bij de meer-op-plek-of-in-seizoen-verweven teelten. De GLMC's worden als overbodige extra's op bio-eisen ervaren. Tuinbouw heeft niets aan GLB vanwege gering aantal hectares waarbij GO veel details vraagt, zonder ook enige relatie met Skal.

Kenmerken. De biologische akkerbouw vindt plaats op 702 bedrijven (2022, tabel). Met circa 80.000 ha biologisch areaal is 4,8% van alle Nederlandse landbouwgrond biologisch.

Betekenis GLB. De GLB-bijdrage is vanwege de hectarebasis voor veel akkerbouwbedrijven en bedrijven met bouwland én grasland een belangrijke financiële bijdrage. De meeste bio akkerbouwers maken gebruik van GLB-inkomsten. De hoofdindeling met bouwland (naast grasland en blijvende teelt) sluit vaak aan bij de bedrijfsvoering. Bij roulerend grasland zijn details uit GO en GLB van belang. Omdat GLB-bufferstroken aansluiten bij verplichte bufferstroken (Ow) nemen de meeste akkerbouwers de stap naar GLB: ze zijn dan al bijna op orde. De GLB-maatregel bodembedekking (winterbedekking, GLMC 6) sluit qua doelstelling wel, maar door de opzet van 'kalenderlandbouw' niet of geforceerd aan bij biobedrijfsvoering. Voor kleigronden is de maatregel per 1 augustus 2024 geschrapt.

De meeste tuinbouwbedrijven hebben weinig areaal: voor hen is GLB niet interessant. Administratief knelpunt voor strokenteelt en kleinschalige teelten ligt in de vereiste detaillering in de GO.

De ook via GLB gestimuleerde verweving met aanplant van oogstbare bomen blijkt lastig; mede vanwege tegelijkertijd geldende nieuwe/andere regels rond aanplant en herplant (Omgevingswet).

Tabel aantal biobedrijven in 2020 – 2022, Trendrapport 2022, Bionext

Aantal biobedrijven per deelsector

Zie tabel. Bionext publiceert elk jaar een zogenoemd 'trendrapport' over de positie en ontwikkelingen van de biologische landbouw: www.bionext.nl/wat-doen-we/onderzoek/trendrapporten/

De basis van de cijfers ligt bij CBS, zoals www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/84075NED?q=biologisch of <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/83922NED>

Gecertificeerde bedrijven per deelsector	2020	2021	Verandering
Akkerbouw	588	632	7%
Akkerbouw - Tuinbouw	11	19	73%
Akkerbouw - Vollegrondsgroente	343	380	11%
Glastuinbouw	94	97	3%
Tuinbouw	132	135	2%
Tuinbouw - Fruitteelt	281	291	4%
Tuinbouw - Paddenstoelen	37	38	3%
Tuinbouw - Sierteelt	119	137	15%
Tuinbouw - Vollegrondsgroente	549	583	6%
Veehouderij - Geiten	81	80	-1%
Veehouderij - Melkvee	506	521	3%
Veehouderij - Overig Vee	354	363	3%
Veehouderij - Pluimvee	329	358	9%
Veehouderij - Schapen	156	165	6%
Veehouderij - Teelt	1.372	1.410	3%
Veehouderij - Varkenshouderij	191	192	1%

Bron: Skal Biocontrole, 2022.

Ter verduidelijking, dit is geen tabel waarbij je hoeveelheden moet gaan optellen. Een landbouwbedrijf kan actief zijn in verschillende sectoren en zo in verschillende rijen terechtkomen. Dat doet er niet aan of dat deze tabel een goede weergave is van de veranderingen in activiteiten per deelsector.

3.2 Melkrundveehouderij

Melkrundveebedrijven ontvangen redelijk makkelijk veel GLB-premie, zowel bio als gangbaar. De premie is geen extra stimulans om bio te worden. Dat 'in omschakeling' ook telt als goud, is een waardevol signaal.

Kenmerken. De biologische melkrundveehouderij vindt plaats op 550 bedrijven (2022).

Betekenis GLB. De GLB-bijdrage is vanwege de hectarebasis voor veel weidebedrijven en bedrijven met bouwland én grasland een belangrijke financiële bijdrage. De meeste bio melkveehouders maken gebruik van GLB inkomsten. De hoofdingeling met grasland en bouwland (naast blijvende teelt) sluit vaak aan bij de bedrijfsvoering. Bij roulerend grasland zijn details GO en GLB van belang. De GLMC 1 voor blijvend grasland is verwarrend en is net als GLMC 2 en GLMC 9 van een andere orde omdat het doel een nationaal doel dient en niet een bedrijfsdoel. De GLB bufferstrook op grasland vermindert areaal voor mestplaatsing, graswinning voor veevoer en beweiding (zie ook Bijlage bufferstroken met goede uitleg rvo). In drassige gebieden met veel sloten is het areaalverlies van belang. De ook via GLB gestimuleerde verweving met aanplant van oogstbare bomen blijkt lastig; mede vanwege tegelijkertijd geldende nieuwe/andere regels rond aanplant en herplant (Omgevingswet).

3.3 Fruitteelt

De fruitteelt is blijvende teelt en past daarom gemakkelijk in GO en GLB. De via GLB gestimuleerde verweving van oogstbare bomen in bouwland en grasland (via GO gewascode), en het gevolg voor de GLB-premiehectare (landbouw of niet) en/of de mestplaatsruimte ging met hindernissen. Inpassing met regels aanplant en herplant valt in Omgevingswet waar geen afstemming mee is.

Kenmerken. De biologische fruitteelt omvat slechts circa 1% van het totaal areaal en aantal fruitbedrijven in Nederland. In de periode 2015 – 2020 is het areaal biologische fruitteelt verdubbeld naar 749 ha op 212 biobedrijven met biologisch fruit (bron: CBS). De gespecialiseerde telers zijn verenigd in de vereniging biologische fruittelers Prisma (www.prismafruit.nl), met circa 50 leden (dat is, aldus Prisma, ca 85% van de gespecialiseerde biofruitbedrijven).

Betekenis GLB. Omdat blijvende teelt of boomgaard vast ligt en de administratie per jaar zo meevalt, loont het om de gronden voor GLB aan te merken.

Er was de vraag van windhagen, zie 2.3. De breedte van GLB bufferstroken is voor blijvende teelt geen vraagpunt omdat deze de maatvoering volgt van de verplichte bufferstrook (Ow/Bal).

3.4 Pluimveehouderij

De pluimveehouderij volgt bij eigen voer de GLB-regels voor bouwland. Voor de -in bio verplicht begroeide- uitloop wordt in GO hoofdgewas gevolgd waarbij al dan niet oogstbare bomen niet steeds lijken te passen. Uitloopgebied is geen gewascode.

Kenmerken. De biologische pluimveehouderij vindt plaats op 381 bedrijven. Pluimvee komt voor als neventak en als gespecialiseerde tak; dat laatste vaak na omschakeling vanuit gangbaar. De bioregels over diervoeding zijn bepalend: uitsluitend biologisch voer en elke dag ruwvoer; minimaal 30% komt van eigen bedrijf of uit EU (BD: 50%). Voor de afzet is export naar m.n. Duitsland van belang.

Betekenis GLB. Voor GO en GLB (en regels markt Duitsland) speelt de vraag van de administratie van de begroeide uitloop of overdekte uitloop. In GO is geen registratie van begroeide uitloop; uitloop valt onder gewascode als of pluimvee niet uitloopt (zie details 2.3, bij uitloop).

Hoewel begroeiing van de uitloop in bioregels is verplicht, is er bij bedrijven terughoudendheid omdat er geen grip is met regels volgens de Ow (kap, herplant, snoeiverbod, soortenbescherming, opeens andere bestemming). Daarom pleiten bioplumveeouders voor een aparte gewascode.

3.5 Geitenhouderij

De melkgeitenhouderij leunt op de GLB-regels voor grasland en bouwland. Met GO zijn voederhagen codeerbaar geworden en ze tellen voor GLB als landbouwareaal. De GLB stuurt niet de mate van grondgebondenheid van veehouderij.

Kenmerken. De biologische melkgeitenhouderij vindt plaats op 74 bedrijven (2022, Bionext). De sector staat onder druk en krimpt c.q. is behoorlijk gekrompen: in 202 waren er nog 81 bedrijven.

Ruwvoer is van belang. Voor bio geldt: uitsluitend biologisch ruwvoer; 60% is ruwvoer. Minimaal 60% komt van eigen bedrijf of uit EU (per 2024 70%). Voor BGA (EU voor Beschermde Geografische Aanduiding) is honderd procent Nederlands ruwvoer nodig.

Betekenis GLB. De betekenis van GLB is voor geitenhouders van enig belang bij een redelijk areaal.

Bio: alle herkauwende dieren moeten toegang hebben tot weidegrond, mits bodem, weer en gezondheid het toelaten, zonder dat er bio-eisen zijn voor minimum uren/dagen per jaar, of minimaal x aantal ha per dier. Een instrument zoals dat van de GLB-graasdierpremie voor niet-landbouwgronden, kan dit stimuleren.

Wisselwerking

De biologische geitenhouderij werkt vaak samen met de biologische akkerbouw. Sommige geitenhouders zijn ook akkerbouwer en wisselen stro en gras-klover voor mest binnen hun eigen lokale kringloop. In de akkerbouw wordt de storrijke vaste geitenmest erg gewaardeerd door de goede eigenschappen voor de bodem. Ook vinden er vaak uitwisselingen plaats met de akkerbouw waarbij de rustgewassen zoals gras-klover worden gebruikt als ruwvoer voor de geiten.

Er zijn ook geitenhouders die samenwerken met terreinbeherende organisaties of die zelf agrarisch natuurbeheer uitvoeren op het eigen bedrijf. Het maaisel van natuurterreinen wordt in een aantal gevallen weer ingezet als strooisel voor de dieren. Op deze manier wordt de regionale kringloop versterkt. Er zijn kansen voor meer wisselwerking of kringloop zoals meer eigen krachtvoerproductie (geplette gerst/tarwe), stro-uitruil, of gras-klover als ruwvoer (in plaats van soja-eiwit in de brokken).

3.6 Varkenshouderij

De varkenshouderij volgt voor eigen voederteelt de GLB-regels voor bouwland. De GLB stuurt niet de mate van grondgebondenheid van veehouderij. Percelen voor varkensbeweiding kennen geen code in GO (varkens zijn 'hokdieren'). GLB stimuleert geen uitloop of beweiding/begrazing.

Kenmerken. De varkenshouderij komt voor op 204 bedrijven (2022, Bionext). Er is een lichte toename (2020: 191 bedrijven). 70% van de vleesvarkens worden geleverd aan de Groene Weg. De Groene Weg heeft een leveranciersvereniging waar o.a. biologische varkenshouders in zitten. Zij spreken met elkaar aanvullende eisen (boven de wettelijke eisen) af, bijvoorbeeld dat alle biologische varkens op biologisch stro gehouden moeten worden. Ook Deli Harmony is een grote afnemer van biologisch varkensvlees.

Betekenis GLB. De GLB is op gespecialiseerde varkensbedrijven slechts van betekenis bij voldoende areaal bouwland en grasland; zie aldaar. De betekenis van GLB ligt voor de varkenshouderij in investeringsregelingen, zie 4.2.

3.7 Overig graas- en melkvee

De GLB stuurt niet de mate van grondgebondenheid van veehouderij. Wel geeft zij premie voor instandhouding zeldzame rassen, uitsluitend indien én agrarisch bedrijf (bij KvK) én het voldoen aan GLMC's: dit sluit niet aan bij de vaak als hobbytak georganiseerde/ geadmistrateerde instandhouding.

Kenmerken. Zeldzame rassen. Via GLB (na voldoen GLMC's) kan premie voor het houden van zeldzame huisdierrassen worden aangevraagd. Dit geldt voor diverse oud-Hollandse rassen van runderen, schapen en geiten.

Betekenis GLB. De basis voor de subsidie is het gemiddeld aantal dieren, omgerekend in GVE, met maximaal € 200/GVE tot maximaal 100 GVE. Biologische bedrijven die geen GLB aanvragen, vinden het vreemd dat zij deze premie voor zeldzame rassen niet apart kunnen aanvragen: dat kan wel maar ze moeten altijd voldoen aan de GLMC's. Ook hier zou gesteld kunnen worden dat biologische bedrijven voldoen. Zo ook bedrijven die niet met de juiste code als agrarisch bedrijf in het Handelsregister staan: zij kunnen ook een premie aanvragen mits aanlevering van 'formulier accountantsverklaring'.

Graasdierpremie. De graasdierpremie is afgeschaft. Begrazingsbedrijven en schapenherders moeten de vergoeding voor het beheer bij de terreineigenaren halen; 'uit de markt'. Een Kamer breed gesteunde motie van 14 december 2021 waarin wordt gevraagd naar een alternatief voor de graasdierpremie voor herders, heeft geen gevolg gekregen. Voor agrarische bedrijven werkte de premie lastig omdat het vee niet ook op gewoon grasland mocht weiden. Een vorm van graasdierpremie wordt door biologische veehouders -geiten, schapen, runderen- als kans gezien om beweiding te stimuleren, zeker in de fase van omschakeling.

4. Overig GLB-instrumentarium en bio

Dit hoofdstuk gaat in op de overige GLB-instrumenten en haar betekenis voor de biologische deelsectoren. Leeswijzer: eerst staat de conclusie cursief, die erna wordt toegelicht.

4.1 Agrarische Natuurbeheer via collectief: ANLb

Het gebiedsgerichte spoor van natuurbeloning via ANLb kan meer dan nu bijdragen aan toename bio-areaal wat 'velddekkend' bijdraagt aan natuur- (biodiversiteit), water- en landschapsdoelen. Aanbevolen wordt mogelijkheden na te gaan en te promoten.

Kenmerken Naast het spoor van generieke steun aan bedrijven -zoals hier in hoofdstuk 3 ter sprake kwam- is er het gebiedsgerichte spoor van beloning voor natuurinzet door bedrijven, via subsidieregeling ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer). Zogenoemde 'collectieven' kunnen via de provincie subsidie krijgen ten gunste van natuurmaatregelen op landbouwgronden door bedrijven. Elk collectief (gebied) kan zo voorstellen doen die bij het gebied en de bedrijfsvoering passen. Het is aanvullend op de eco-maatregelen.

Betekenis GLB. Kansen voor natuurbeloning via gebiedsgerichte pakketten van ANLb is bij de meeste biologische veehouders of akkerbouwers met graslanden en bouwland wel in beeld. Biologisch krijgt bijna in geen enkele ANLb bijzondere aandacht: gezien EU-ambitie voor toename van het bio-areaal is gerichte aandacht logisch. Het collectief let erop dat het beheer van deelnemers in het gebied op elkaar aansluit. Leefgebieden van soorten en waterdoelen zijn niet begrensd tot deelnemende percelen. Juist in Nederland kan biologisch grasland van betekenis zijn voor verbinding van 'productie-natuur-water' én het behalen van 25% bio. Biologische bedrijven zijn weinig betrokken bij het collectief oppakken van dit soort gebiedsopgaven, niet alleen via ANLb, maar ook in combinatie met PBLG of omgevingsplan. Hun mogelijke rol is wellicht een kans voor onderzoek of communicatie via Biohuis/Bionext.

4.2 Subsidies voor investeringen

De provincies zijn het loket voor plattelandsontwikkelings- en investeringssubsidies: de biologische sector (denk weer aan het unieke keurmerk) is hierin onvoldoende onderscheidend. Vanwege EU-ambitie kan én moet dit meer pro bio worden ingestoken.

Kenmerken. Het plattelandsontwikkelings- en investeringsprogramma heet nu Europees Innovatief Partnerschap (EIP). Binnen landelijke criteria worden aanvragen per provincie met eventueel provinciale accenten afgewogen, Het gaat o.a. om productieve investeringen voor duurzaamheid en ook niet-productieve investeringen zoals regeling jonge boeren. Ook niet-boeren kunnen soms aanvragen doen. Betekenis GLB. Vanuit de biologische sector gezien bieden deze subsidies extra rugsteun bij nieuwe investeringen bij omschakeling of doorontwikkeling. De biologische bedrijven merken echter op dat biologische productie geen extra 'plus' of voorrang geeft. Elke investering is goed, zo lijkt het, en dus wordt het vanwege hoge aantal aanvragen een soort loterij – zo is het gevoel. Ook 'biologisch in omschakeling' krijgt geen prioriteit (binnen GLMC's en eco-maatregelen is 'in omschakeling' wel als biologisch gehonoreerd).

De biologische varkensbedrijven zien dat als voorwaarde voor een investeringssubsidie geldt dat de investering aantoonbaar de ammoniak met 70% reduceert. Biologische varkenshouderijen kunnen dit niet meten. De biologische bedrijven zouden daarom van deze eis gevrijwaard kunnen worden (wat juridisch mogelijk is vanwege het keurmerk) met (een andere vorm van) een inspanningsverplichting.

4.3 Brancheorganisatie en productorganisatie (BO en PO)

a. algemeen

De geringe omvang van de biologische sector belemmert een aanpak via PO of BO. Aanbevolen wordt om na te gaan of biologische sector op zich een PO of BO kunnen worden.

Kenmerken. “Ondernemers in de landbouwsector kunnen met elkaar samenwerken en subsidie aanvragen. Dit kan in samenwerkingsverbanden zoals producentenorganisaties (PO’s), (...) en brancheorganisaties (BO’s). Deze organisaties kunnen een erkenning aanvragen en voorwaarden verbindend laten verklaren.”

Een PO heeft als doel “het versterken van de positie van deze producenten in de voedselketen. Een PO kan beter inspelen op de markt door concentratie van het aanbod van de producten.”

Een BO is “een samenwerkingsverband van producenten in de landbouwsector en vertegenwoordigers van andere beroepsgroepen verderop in de toeleveringsketen bijvoorbeeld verwerkers en distributeurs. BO’s kunnen een belangrijke rol spelen in de onderhandelingen tussen de in de bevoorradingsketen actieve partijen en het stimuleren van transparantie van de markt.” (citaten Basisregeling PO-BO, 2020).

Betekenis GLB. De biologische sector is in principe gebaat bij de aanpak van PO (bundeling product) en met name BO (vanwege ketenversterking). De kleine omvang van de biologische sector belemmert toepassing van deze samenwerkingsvormen. De enige tot nu toe erkende PO voor bio (Coöperatie Nautilus UA) is juist in 2023 beëindigd. Zie kader: idee van aparte productgroep.

Biologisch aparte productgroep (citaat uit persbericht Biohuis, 2 april 2024)

Gevraagd is ook het mogelijk te maken een Producentenorganisatie (PO) en Brancheorganisatie (BO) te starten op basis van het biologisch certificaat. Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid heeft verschillende instrumenten om de landbouw in Europa te ondersteunen en te ontwikkelen. Eén van de instrumenten heeft als doel om producentenorganisaties te ondersteunen, in de sector groente en fruit. Dit gebeurt in de vorm van een subsidie: de zogenaamde Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) (rvo.nl). Producentenorganisaties kunnen een belangrijke rol spelen in het versterken van de positie van de boer in de keten. Producentenorganisaties zijn momenteel ingericht op basis van productgroepen (bijvoorbeeld aardappelen, uien, conserven). Als je in de biologische sector een producentenorganisatie wilt starten kost dit relatief veel tijd en moeite, zeker als je dit voor de gehele sector zou willen doen. Je moet voor elke productgroep een aparte PO starten. Voor de kleinschalige biologische sector is dit zoveel werk dat dit nooit van de grond zal komen. Daarom pleiten wij ervoor dat biologisch een aparte productgroep wordt. Hetzelfde geldt voor brancheorganisaties.

b. keurmerk doorontwikkelen

In samenhang met PO en BO: voor versterking van het ‘merk biologisch’ is het nodig overige maatschappelijke thema’s binnen het keurmerk uit te werken.

Keurmerk. Het keurmerk biologisch kan in de juridische betekenis van het GLB een aparte status (‘biologisch voldoet aan ...’ en ‘biologisch is goud’) hebben vanwege de EU-verordening biologische landbouw; het keurmerk valt zo binnen het publieksrecht. De extra instapeisen via GLMC’s zijn onlogisch (zie ook hoofdstuk 2). Aan de andere kant is het vanuit andere maatschappelijke thema’s logisch dat het biologische keurmerk ook op die andere dan landbouwthema’s een wettelijk geregelde invulling laat zien.

Betekenis GLB. In de raadpleging met bedrijven is ingebracht dat er ook gekeken moet worden naar het keurmerk biologisch. Het keurmerk richt zich vooral op de teelt en directe bewerking, handel en afzet, maar gaat niet in op thema's die voor een 'biologische keten' van belang zijn, en ook vaak tot de drijfveren van biologische ondernemers behoren. Het gaat dan om klimaat, plastic, recycling/circulair, energie, afval, arbeid, ketenverantwoordelijkheid et cetera. Deze thema's zitten niet, onvoldoende of te impliciet in het keurmerk, ook al zijn ze geagendeerd door organisaties zoals IFOAM. Het ontbreken van een wettelijk geregelde invulling van die thema's is nu een zwakte op de markt want voldoet bio wel aan klimaatdoelen en regionale keten? Die toevoegingen dienen er ook voor om te zorgen dat het keurmerk biologisch voldoet aan de EU verordening voor GLMC zodat in volgende GLB biologisch direct voldoet aan alle GLMC's.

c. deelsectoren en de markt: toch PO of BO?

Alle sectoren benadrukken dat bij de EU-ambitie voor 25% biologisch areaal ook overheidssteun nodig is voor bijbehorend marktaandeel. Kortom, actie naar consument en retail. Dit in samenhang met 'verbreden' keurmerk, zie (b) hiervoor.

In de gesprekken met de deelsectoren is de zorg genoemd rond onvoldoende overheidsaandacht voor de marktversterking en rond versterking keurmerk (zie b). In juni 2024 heeft de rijksoverheid een campagne gestart voor biologische producten: 'Alles over biologisch'.

De volgende kenmerken van elke deelsector voor de markt zijn hierna genoemd.

Akkerbouw. *Kenmerk.* Akkerbouwproducten worden heel verschillend afgezet: op contractbasis (conserven, diepvries), soms met coöperatie of pool-systeem, of vrije markt met eigen bewaring; er zijn geen cijfers van de afzet en kanalen. Vanuit de achterban is er zorg dat er biobedrijven zijn die terug gaan naar gangbaar vanwege de onzekerheid van de afzet en vanwege de geringe steun voor andere en extra investeringen. De certificeringskosten van Skal versterken ongelijkheid in de kostensfeer (Skal tarief steeg 10%.) Per begin 2023 is de vereniging Biohuis-Bioplant opgericht voor nationale belangenbehartiging van de Nederlandse biologische akkerbouwsector.

Tuinbouw en sierteelt. De vollegrondstuinbouw- en sierteeltbedrijven vallen binnen GLB voor hun areaal onder 'bouwland'. De afzetmarkt is een mix van directe afzet in de regionale keten met de regionale consument, en aan afzetcoöperaties. Een enkele coöperatie is als PO erkend. Zo is telersvereniging Fossa Eugenia (Venlo) door rvo erkend als samenwerking; tevens gecertificeerd door SKAL. 1) De sierteeltbedrijven (snijbloemen, vaste planten, bloembollen, pluktuinen, kamerplanten) zijn in het jaar 2024 gestart met een intensieve samenwerking: Biologische Sierteelt Nederland.

Melkrundveehouderij. *Kenmerk.* Melkproducten worden voornamelijk afgezet door levering aan de 'melkfabriek' of via afzetorganisaties zoals EKO Holland. Ook is er verkoop aan huis en/of eigen zuivelverwerking. Biologische zuivel groeit. Supermarkten zoals Plus hebben er voor gekozen om hun volledige zuivel huismerk standaard biologisch te maken.

Geitenhouderij. *Kenmerk.* De melk- en vleesproducten van geiten worden voornamelijk afgezet via afzetorganisatie OGC. Door afname van het aantal bedrijven is er in 2024 waarschijnlijk 20% minder volume geitenmelk. De geitenhouderij zoekt naar manieren om de pluspunten van de geitenhouderij en haar producten aan de markt over te brengen zoals beweiding. Zo doen binnen OGC alle geitenhouders mee met BGA (EU: Beschermde Geografische Aanduiding; in Nederland: "Hollandse geitenkaas"). De eis is: productie en verwerking vindt in Nederland plaats met 100% Nederlands ruwvoer (controle door Qlip).

Fruitteelt. *Kenmerk.* Het biologisch fruit wordt voornamelijk afgezet via afzetorganisaties: Elshof, Stoker en BioFruit. Sinds 2024 ook Fruitmasters. Ook de fruitteelt stelt dat het voor de marktpositie -naast premie GLB- urgent is dat de duurzaamheidsdoelen zoals GLMC via GLB, geborgd worden in het biologisch keurmerk. Zo is er de suggestie om groen (landschapselementen) op biobedrijven hoger te belonen ten opzichte van gangbaar, wat eenvoudig zou kunnen via Skal-licentie.

Pluimveehouderij. *Kenmerk.* Voor de afzet is export naar m.n. Duitsland van belang. Hierbij speelt de vraag van de administratie van de begroeide uitloop of overdekte uitloop. De pluimveesector bepleit daarom een aparte gewascode voor begroeide uitloop met Skal-controle.

Varkenshouderij. *Kenmerk.* 70% van de vleesvarkens worden geleverd aan de Groene Weg. De Groene Weg heeft een leveranciersvereniging waar o.a. biologische varkenshouders in zitten. Zij spreken met elkaar aanvullende eisen (bovenwettelijke eisen) af, bijvoorbeeld dat alle biologische varkens op biologisch stro gehouden moeten worden. Ook Deli Harmony is een grote afnemer van biologisch varkensvlees.

Bionext

voor biologische zaken

Horapark Ede
Bennekomseweg 43
6717 LL Ede

030 - 233 99 70
info@bionext.nl

 @bionext

 @BionextTweets

 @Bionext

www.bionext.nl